

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 528 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkijonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzall Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farhod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususi banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafojev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahrer Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	

KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)

Ozoda Batirovna Sakiyeva

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, PhD

Termiz davlat universiteti

Termiz, O'zbekiston

Email: ozodasakieva@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada kichik sanoat zonalari (KSZ) faoliyati Surxondaryo viloyati misolida o'rganilgan. Hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida kichik sanoat zonalarining o'rni nazariy jihatdan yoritib berilgan, shuningdek Surxondaryo viloyatida KSZlar faoliyati samaradorligini baholash va shu asosda ularning milliy reytingini tuzish maqsadida ballik tizimga asoslangan shkala ishlab chiqishning nazariy-uslubiy yondashuvi keltirilgan. Shu asosda ilmiy xulosa va amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: kichik sanoat zonalari, baholash ko'rsatkichlar tizimi, kuzatuvlar matritsasi, KSZlar rivojlanish darajasi, ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi, rivojlanish etaloni, ballik tizimga asoslangan shkala, milliy reyting.

Abstract: The article examines the activities of small industrial zones (SIZ) using the example of Surkhondaryo region. The theoretical role of small industrial zones in the socio-economic development of the region is highlighted, and a methodological approach for developing a scoring-based scale to evaluate the efficiency of SIZ operations in Surkhondaryo and to compile their national ranking is presented. Based on this, scientific conclusions and practical recommendations are proposed.

Key words: small industrial zones, evaluation indicators system, observation matrix, SIZ development level, volume of manufactured products, development benchmark, scoring-based scale, national ranking.

Аннотация: В статье изучена деятельность малых промышленных зон (МПЗ) на примере Сурхандарьинской области. Теоретически раскрыта роль малых промышленных зон в социально-экономическом развитии региона, а также представлена методология построения шкалы на основе балльной системы для оценки эффективности деятельности МПЗ в Сурхандарьинской области и составления их национального рейтинга. На этой основе выдвинуты научные выводы и практические предложения.

Ключевые слова: малые промышленные зоны, система показателей оценки, матрица наблюдений, уровень развития МПЗ, объем произведённой продукции, эталон развития, шкала на основе балльной системы, национальный рейтинг.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanishida sanoatni modernizatsiya qilish va hududlarda ishlab chiqarishni kengaytirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri sanaladi. Shu maqsadda so'nggi yillarda kichik sanoat zonalari (KSZ) tashkil etish bo'yicha qator davlat dasturlari qabul qilindi. Kichik sanoat zonalari hududlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga qulay sharoit yaratish, mavjud resurslardan samarali foydalanish hamda yangi ish o'rinlari tashkil etish orqali iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Ayni paytda respublika bo'yicha 532 ta KSZ faoliyat yuritmoqda, ularda minglab tadbirkorlik subyektlari o'z ishlab chiqarishini yo'lga qo'ygan. Xususan, Surxondaryo viloyatida 36 ta kichik sanoat zonasi tashkil etilib, ular asosida 225 ta loyiha amalga oshirilmoqda. Ushbu loyihalar qurilish materiallari, oziq-ovqat, yengil sanoat, kimyo va boshqa tarmoqlar mahsulotlarini ishlab chiqarishga yo'naltirilgan.

KSZlarning samaradorligini baholash nafaqat hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini o'lchash, balki ularning milliy reytingini shakllantirish, boshqaruv qarorlarini optimallashtirish hamda xorijiy investorlarni jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, mazkur tadqiqot kichik sanoat zonalarini iqtisodiy-statistik usullar yordamida tahlil qilishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik sanoat zonalarini faoliyatini o'rganishda xalqaro va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, Porter (1998) o'zining mashhur "klasterlar nazariyasi"da hududiy sanoat zonalarini iqtisodiy rivojlanishda raqobatbardoshlikni oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish zanjirlarini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Bu yondashuv kichik sanoat zonalarining ham mahalliy iqtisodiyotda klasterlashuv tamoyiliga asoslangan holda rivojlanishi zarurligini ko'rsatadi.

Krugman (1991) esa iqtisodiy geografiya doirasida hududiy rivojlanishning nazariy asoslarini ishlab chiqib, sanoat korxonalarining muayyan hududlarda to'planishi ulkan miqyos iqtisodini yaratishi mumkinligini ta'kidlagan. Bu qarash Surxondaryo viloyatida KSZlarning tashkil etilishi hududiy ixtisoslashuv va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlardan Tursunov (2020) kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda kichik sanoat zonalarining rolini tahlil qilib, ularning iqtisodiy faolligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va hududlarda investitsion jozibadorlikni mustahkamlashdagi o'rni e'tibor qaratgan.

Shuningdek, Egamov (2019) tadqiqotlarida kichik sanoat zonalarida ishlab chiqarish hajmlarini baholash va ularni rivojlantirish uchun samarali statistika tizimini yaratish zarurligini ta'kidlagan. U, xususan, ballik tizimga asoslangan reytinglar ishlab chiqish KSZlarni boshqarishda shaffoflikni ta'minlashini qayd etgan.

Xorijiy tajribalarni o'rgangan Zhang (2021) esa Xitoydagi sanoat zonalarini rivojlanishini tahlil qilib, reyting tizimi, infratuzilma rivojlanishi va davlat imtiyozlarining muhim rolini alohida ta'kidlagan. Bu yondashuv Surxondaryo viloyatida KSZ faoliyatini baholash va reytingini shakllantirishda xalqaro amaliyotni inobatga olish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, ushbu olimlarning qarashlari KSZlar faoliyatini samarali tashkil qilishda nazariy asos va amaliy tavsiyalarni shakllantirishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda kichik sanoat zonalarini (KSZ) faoliyatining samaradorligini o'rganishda iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil va reytinglash metodlari qo'llanildi. Birlamchi ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Surxondaryo viloyati hokimligi va KSZ direksiyalari hisobotlaridan olindi. Ikkinchi darajali manbalar sifatida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, Prezident farmonlari hamda tegishli normativ-huquqiy hujjatlardan foydalanildi.

Baholash jarayonida kuzatuvlar matritsasi shakllantirilib, ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi, investitsiya o'zlashtirilishi, bandlik darajasi, ish o'rinlari soni va import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi kabi ko'rsatkichlar asosida 5 ballik tizim ishlab chiqildi. Har bir ko'rsatkich bo'yicha ballar jamlanib, hududlar kesimida reyting tuzildi. Ushbu metodika yordamida KSZlarning rivojlanish darajasini aniqlash, hududlararo taqqoslash va samaradorlikni oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik sanoat zonalarini tashkil etish Respublikamiz iqtisodiyotini rivojlantirish maqsadida olib borilayotgan sanoat siyosatini amalga oshirishning muhim vositasi sanaladi. Hozirgi kunda mamlakatimizda jami 532 ta kichik sanoat zonalarini (KSZ) tashkil etilgan bo'lib, shundan 31 tasi Qoraqalpog'iston Respublikasida, 25 tasi Andijon viloyatida, 40 tasi Buxoro viloyatida, 24 tasi Jizzax viloyatida, 41 tasi Qashqadaryo viloyatida, 18 tasi Navoiy viloyatida, 48 tasi Namangan viloyatida, 90 tasi Samarqand viloyatida, 58 tasi Toshkent viloyatida va 8 tasi Toshkent shahrida, 70 tasi Farg'ona viloyatida, 25 tasi Xorazm viloyatida hamda 36 tasi Surxondaryo viloyatida joylashgan.

Xususan, Surxondaryo viloyatida ham kichik sanoat zonalarini sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning asosiy bo'g'inlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda jami 225 ta tadbirkorlik loyihalari asosida 36 ta KSZ tashkil qilingan. Jumladan, 2018-yilda 9 ta, 2020-yilda 9 ta, 2021-yilda 17 ta va 2022-yilda 1 ta KSZ faoliyati yo'lga qo'yilgan.

Respublika bo'yicha KSZlarda jami 4331 ta tadbirkorlik loyihalari rejalashtirilgan bo'lib, shundan 2650 tasi amalga oshirilgan, 1586 tasi amalga oshirilmoqda, 95 tasi esa muammoli hisoblanadi. Surxondaryo viloyatida esa jami 225 ta loyiha mavjud bo'lib, shulardan 151 tasi to'liq amalga oshirilgan, 61 tasi amalga oshirilmoqda, 13 tasi muammoli loyihalar qatoriga kiradi.

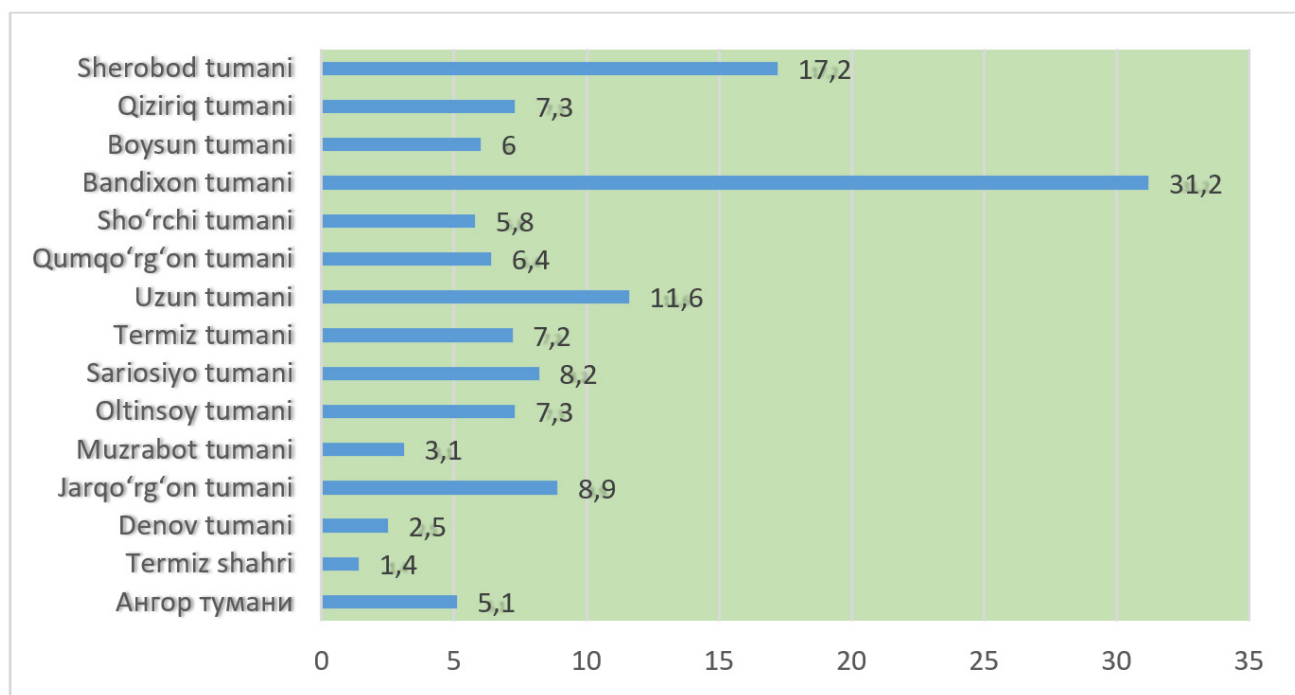

Tadbirkorlik loyihalari asosan qurilish materiallari sanoati, mebel va qog'oz sanoati, oziq-ovqat sanoati, kimyo va neft-kimyo sanoati, yengil sanoat hamda boshqa sohalarda mahsulot ishlab chiqarishga yo'naltirilgan.

KSZlar uchun ajratilgan yer maydonlari respublika bo'yicha 3500,6 gektarni tashkil etadi, shundan 35 foizida (1235,6 ga) investitsiya loyihalari joylashtirilmagan. Surxondaryo viloyatida esa bu ko'rsatkich 129,2 gektarni tashkil qilib, uning 41 foizi (53,6 ga)da investitsiya loyihalari joylashtirilmagan.

Bundan tashqari, Surxondaryo viloyatida KSZlar direksiylari 2025-yil 1-iyulgacha yer solig'i va mol-mulk solig'idan ozod qilingan. Kreditlarni olish va qaytarishda imtiyozlar belgilangan, ob'ektlarni sotish, lizing va ijaraga berishdan tushgan tushumning kreditni qaytarishga yo'naltirilgan qismi bo'yicha foyda solig'i stavkasi 2023-yilgacha 50 foizga kamaytirilgan. Shuningdek, qurilish uchun zarur bo'lgan va mamlakatimizda ishlab chiqarilmaydigan import materiallari, uskunalar, maxsus texnika va butlovchi qismlar bojxona to'lovlaridan ozod qilingan, qo'shilgan qiymat solig'i to'lovini esa 120 kungacha kechiktirish huquqi berilgan [1].

Natijada, Surxondaryo viloyati shahar va tumanlarida KSZlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 2018-yilning birinchi choragida 102,1 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilning to'rtinchi choragida 6358,3 mlrd so'mga yetib, qariyb 62 barobarga oshgan.

1-rasm. Surxondaryo viloyatida KSZlar uchun ajratilgan yer maydonlari hududlar kesimida (gektar hisobida).

Aynan Surxondaryo viloyatida KSZlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 2018-yilning ikkinchi choragida 525,9 mln so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilning to'rtinchi choragida bu ko'rsatkich 98 643,5 mln so'mga yetdi. Asosiy ishlab chiqarish quvvatlari Termiz shahri, Qumqo'rg'on, Denov, Oltinsoy, Angor, Sariosiyo, Jarqo'rg'on, Uzun va Sho'rchi tumanlariga to'g'ri keladi. Ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari asosan viloyatning ichki ehtiyojlari uchun, qolaversa Respublikamizning boshqa viloyatlarida ham iste'mol qilinadi. Viloyatda KSZlar faoliyati nisbatan yangi bo'lgani va o'z imkoniyatlarini to'liq ishga solmaganligi tufayli, 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra ularning mahsulotlari sanoatdagi ulushi 1,4 foizni tashkil etdi.

KSZlar viloyat sanoatini rivojlantiribgina qolmay, aholining ish bilan ta'minlanishi va bandligini oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. 2018-yil oxiriga kelib KSZlarda mehnat daftarchalariga ega bo'lgan xodimlar soni 50 nafarni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilning birinchi choragida bu ko'rsatkich 179 nafarga yetdi.

Rasmdan ko'rinib turibdiki, 2018-yildan 2021-yil oxirigacha mehnat daftarchalariga ega bo'lgan xodimlar soni izchil o'sib kelgan, biroq 2022-yilning to'rtinchi choragida ancha pasaygan. Shunga qaramay, 2023-yilning birinchi choragida ushbu ko'rsatkich 2022-yilning birinchi choragiga nisbatan 94 foizga oshgan.

Ma'lumki, kichik sanoat zonalarini xorijiy mamlakatlarda, xususan Rossiyada, "industrial parklar" nomi bilan faoliyat yuritadi. Rossiyada industrial parklarga investitsion jozibadorlikni aniqlash maqsadida 6 guruhga ajratilgan 29 ta parametr bo'yicha milliy reyting ishlab chiqilgan va u har yili yangilanib boradi [2]. Reytingda maydoni kamida 40 gektar bo'lgan 76 ta industrial park qatnashgan bo'lib, amalda 2023-yilda Rossiyada 308 ta industrial park qayd qilingan, yana 44 tasi rejalashtirilgan.

Rossiya Federatsiyasida sanoat maydonchalarini tanlash uchun DEGA MARKET kompaniyasi maxsus reyting ishlab chiqib, uni qo'llab-quvvatlagan. Industrial parklarni baholash algoritmi infratuzilma holati, aloqa va logistika, hududni rivojlantirish istiqbollari, boshqaruvchi kompaniyaning xizmat ko'rsatish sifati, biznes nuqtai nazaridan jozibadorlik va umumiy salohiyatni hisobga oladi. Reytingga Rossiya Federatsiyasining 167 ta industrial parki kiritilgan. Ushbu reyting asosida mintaqalarning xorijiy va mahalliy investorlarni jalb qilish samaradorligini baholash mumkin. Industrial parklar milliy reytingiga faqat Rossiya sanoat parklari assotsiatsiyasi standartlariga javob beradigan hududlar kiritiladi. Bunda "Greenfield" loyihalari uchun hudud maydoni kamida 40 gektar, "Brownfield" loyihalari uchun ishlab chiqarish binolari maydoni kamida 50 ming kvadrat metr bo'lishi shart. Indekslar kodlangan ma'lumotlarni yig'ish va ularni maksimal yoki minimal qiymatlarga nisbatan normallashtirish orqali hisoblanadi, ayrim ko'rsatkichlarda esa koeffitsientlar hisobga olinadi.

Xitoyda esa mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga qo'shgan hissasi va raqobatbardoshlik darajasi nuqtai nazaridan eng yaxshi 100 ta davlat darajasidagi sanoat parklari va zonalar ro'yxati e'lon qilingan. Ro'yxatga Anxuy provinsiyasining beshta zonasi kiritilgan: Yangi yuqori texnologiyali sanoatni rivojlantirish zonasi, Xefey texno-iqtisodiy rivojlanish zonasi, Ma'anshan texno-iqtisodiy rivojlanish zonasi, Vuxu texno-iqtisodiy rivojlanish zonasi hamda Vuxu yangi yuqori texnologiyali sanoatni rivojlantirish zonasi.

Belarus olimi Chjan Penfey esa 2020-yilda Belarusdagi industrial parklar faoliyati samaradorligi bo'yicha reyting tuzib, ularni yuqori va past samaradorlikka ega guruhlariga ajratgan [3].

Surxondaryo viloyatida KSZlar faoliyatini samarali baholash va ularni boshqarishni takomillashtirish maqsadida 1.3-paragrafda keltirilgan iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimiga asoslanib jadval shakli ishlab chiqildi [4]. Shuningdek, viloyat KSZlarining samaradorligini baholash hamda milliy reytingini tuzish uchun 5 ballik tizim asosida quyidagi mezonlardan foydalanildi (1-jadval).

· Ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi bo'yicha:

- a) ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi jami mahsulotlar hajmining 20 % dan yuqori bo'lsa – 5 ball;
- b) ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi jami mahsulotlar hajmining 10 % – 20 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi jami mahsulotlar hajmining 5 % – 10 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi jami mahsulotlar hajmining 1 % – 5 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi jami mahsulotlar hajmining 1 % gacha bo'lsa – 1 ball.

· O'zlashtirilgan investitsiya hajmi bo'yicha:

- a) o'zlashtirilgan investitsiya hajmi jami investitsiya hajmining 10 % dan yuqori bo'lsa – 5 ball;
- b) o'zlashtirilgan investitsiya hajmi jami investitsiya hajmining 5 % – 10 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) o'zlashtirilgan investitsiya hajmi jami investitsiya hajmining 3 % – 5 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) o'zlashtirilgan investitsiya hajmi jami investitsiya hajmining 1 % – 3 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) o'zlashtirilgan investitsiya hajmi jami investitsiya hajmining 1 % gacha bo'lsa – 1 ball.

· Hududning bandlik darajasi bo'yicha:

- a) hududning bandlik darajasi 85 % – 100 % bo'lsa – 5 ball;
- b) hududning bandlik darajasi 70 % – 85 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) hududning bandlik darajasi 50 % – 70 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) hududning bandlik darajasi 30 % – 50 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) hududning bandlik darajasi 10 % – 30 % gacha bo'lsa – 1 ball.

· Ish o'rinlari soni bo'yicha:

- a) ish o'rinlari soni jami ish o'rinlari sonining 10 % dan yuqori bo'lsa – 5 ball;
- b) ish o'rinlari soni jami ish o'rinlari sonining 5 % – 10 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) ish o'rinlari soni jami ish o'rinlari sonining 3 % – 5 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) ish o'rinlari soni jami ish o'rinlari sonining 1 % – 3 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) ish o'rinlari soni jami ish o'rinlari sonining 1 % gacha bo'lsa – 1 ball.

Import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi bo'yicha:

- a) import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi jami hajmning 20 % dan yuqori bo'lsa – 5 ball;
- b) import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi jami hajmning 10 % – 20 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi jami hajmning 5 % – 10 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi jami hajmning 1 % – 5 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) import o'rnini bosuvchi mahsulotlar hajmi jami hajmning 1 % gacha bo'lsa – 1 ball.

· Loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi bo'yicha:

- a) loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi 85 % – 100 % bo'lsa – 5 ball;
- b) loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi 70 % – 85 % gacha bo'lsa – 4 ball;
- c) loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi 50 % – 70 % gacha bo'lsa – 3 ball;
- d) loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi 30 % – 50 % gacha bo'lsa – 2 ball;
- e) loyihalarning amalga oshirilganlik darajasi 10 % – 30 % gacha bo'lsa – 1 ball.

1-jadval. KSZ lar samaradorligini iqtisodiy ko'rsatkichlariga ko'ra baholashning 5 ballik shkalasi

Ball	Iqtisodiy ko'rsatkichlar nomlari					
	Ish. chiqarish hajmi (%)	Investitsiyalar hajmi (%)	Hudud bandlik darajasi (%)	Ish o'rinlari soni	Impot mahs. Hajmi (%)	Loyihalar amalga oshirilganlik darajasi (%)
5	20 dan yuqori	10 dan yuqori	86-100	10 dan yuqori	20 dan yuqori	86-100
4	10-20 gacha	5-10 gacha	71-85	5-10 gacha	10-20 gacha	71-85
3	5-10 gacha	3-5 gacha	50-70	3-5 gacha	5-10 gacha	50-70
2	1-5 gacha	1-3 gacha	30-49	1-3 gacha	1-5 gacha	30-49
1	1 gacha	1 gacha	10-29	1 gacha	1 gacha	10-29

KSZ lar samaradorligini iqtisodiy ko'rsatkichlariga ko'ra baholashning 5 ballik shkalasiga ko'ra KSZ lar rivojlanish darajalari (RD) aniqlandi (2- jadval).

KSZ lar samaradorligini iqtisodiy ko'rsatkichlariga ko'ra baholashning 5 ballik shkalasiga ko'ra rivojlanish darajalari (RD)

2-jadval.

Umumiy bali oralig'i	RD nomi
$21 \leq RD \leq 30$	"Faol"
$16 \leq RD \leq 20$	"O'rta"
$RD \leq 15$	"Qoloq"

Hududlarda tashkil etilgan kichik sanoat zonalarini faoliyati samaradorligini taklif qilingan ko'rsatkichlar tizimiga asoslangan holda respublika miqyosida viloyatlar kesimida, keyinchalik esa har bir viloyatda tumanlar kesimida monitoring qilishni tashkil etish mintaqaviy hokimiyat organlari bilan bir qatorda KSZ ishtirokchilari (ijarachi yoki loyiha egasi) uchun ham qiziqarli hisoblanadi hamda ularni boshqarishning ajralmas elementi sanaladi. Shu bilan birga, loyihalarni rivojlantirishda strategiya va taktikani aniqlashtiruvchi zarur boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkonini beradi [5].

Qurilgan samaradorlik ko'rsatkichi asosida davlat organlari uchun kichik sanoat zonalarining holati va rivojlanish dinamikasini kuzatish, hududlarni rivojlantirish samaradorligini taxminiy baholash imkonini beruvchi KSZlarni rivojlantirish reytingini tuzish mumkin. Bu esa xorijiy investorlarni jalb qilishda joyni baholash va tanlash jarayonini ham osonlashtiradi. Boshqaruv kompaniyalari uchun esa KSZning reytingdagi o'rnini oshirish maqsadida ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini rivojlantirish va yaxshilash uchun rag'bat yaratadi.

Taklif etilayotgan KSZlar reytingini tartiblash usuli "shaffoflik" tamoyiliga amal qilishi lozim. Ya'ni, algoritmi va ko'rsatkichlar ro'yxati ochiq bo'lib, mutaxassislar uning aniqligini oshirish maqsadida qo'shimcha ko'rsatkichlarni kiritish orqali ushbu usulni takomillashtirish imkoniga ega bo'ladilar. Shuningdek, bu usul alohida ekspertlarning sub'ektiv baholariga emas, balki ob'ektiv statistik ma'lumotlarga asoslangan. Ushbu ko'rsatkichlar tizimiga tayanib, dastlab tumanlar, keyinchalik viloyatlar va respublika miqyosida ham milliy reytingni shakllantirish mumkin. Ko'rsatkichlar tizimini yangi mezonlar bilan kengaytirish, reyting shartlarini o'zgartirish imkoniyati ham mavjud.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik sanoat zonalarini Surxondaryo viloyati misolida hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim o'rin tutmoqda. Shu bilan birga, ayrim loyihalarning sust amalga oshirilishi va yer maydonlaridan to'liq foydalanilmasligi samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur holatlarni bartaraf etish uchun kichik sanoat zonalarini baholashda shaffof reyting tizimini joriy etish, investitsiya loyihalarini rag'batlantirish, eksportbop va import o'rnini bosuvchi mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish, shuningdek, ishtirokchilarga soliq va kredit imtiyozlarini soddalashtirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Surxondaryo viloyati va Toshkent shahrida maxsus iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni, 12.11.2020 yildagi PF-6109-son
2. Рейтинг промышленных парков и ОЭЗ/ //Expert-Industrial-Parks-3-July-2017.PDF
3. Чжан Пэнфэй Индустриальные парки в мировой экономике: Особенности развития и модели регулирования// Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.14 – мировая экономика. Минск, 2022
4. Сакиева, О. Б. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИ МОНИТОРИНГИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ВА УЛАРНИ БАҲОЛАШ КЎРСАТКИЧЛАР ТИЗИМИ. Gospodarka i Innowacje., 35, 608-614.
5. Сакиева, О. Б. (2024). ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ВЫБОР МЕСТА РАЗМЕЩЕНИЯ МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ЗОН И ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ЕГО ОПТИМИЗАЦИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(1), 286-292.Максимова Е.В. Проблемы обеспечения конкурентоспособности предприятий. Экономические реформы в России. Материалы III международной научно-практической конференции. – СПб.: Нестор, 2000. -520 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>